

Жан-Клод Ларше*Међународни центар за православне студије, Ниш - Србија*

ОБЕСМИШЉАВАЊЕ БРАКА И ОПРАВДАВАЊЕ ХОМОСЕКСУАЛНОСТИ: ЛОГИЧНА ПОСЛЕДИЦА ИДЕОЛОГИЈЕ МИТРОПОЛИТА ЈОВАНА ЗИЗЈУЛАСА

Апстракт: *Хомосексуалност је све присутнија у Сједињеним Државама, укључујући и православне средине. У недавном чланку, један од главних следбеника митрополита Јована Зизјуласа у Сједињеним Државама, архимандрит Пантелејмон Манусакис, заступа ставове против брака и подржава хомосексуалност. Сам Зизјулас је у неколико наврата исказао велики степен толеранције у погледу хомосексуалних начела. Овај рад има за циљ да преваходно истакне постулате Зизјуласове логике по којој се брак обесмишљава, а хомосексуалност оправдава, као и да покаже да је оправдање хомосексуалности у супротности са учењима Светих Отаца, црквених канона и читаве Православне цркве.*

Кључне речи: *Зизјулас, хомосексуалност, брак, Предање, Свети Оци.*

У самој логици Зизјуласове¹ персоналистичке идеологије обесмишљава се света тајна брака а оправдава хомосексуалност и то у име трију начела: 1) одбацивање тежњи људске природе које се сматрају безличном неопходношћу, која је у супротности са слободом личности; 2) примат личности над природом и преовладавање избора те природе над природном усмереношћу личности; 3) примат *eschaton*-а (данашње стварности будућег века) над тренутном стварношћу; 4) одбацивање традиционалне (аскетске) етике која се поистовећује са морализмом. Прво и треће начело разрадио је један од највећих америчких Зизјуласових следбеника, архимандрит Јован Пантелејмон Манусакис, у чланку који носи наслов „Marriage and Sexuality in the Light of the Eschaton : A Dialogue between Orthodox and Reformed Theology²“.

Аутор, пре свега, обесмишљава брак и сматра „да он пред теологију, која жели да остане одана хришћанском поимању есхатологије, поставља читав низ потешкоћа“ и на брак гледа чак као на „препреку ка Царству Божијем³“. Његова образложења, извучена из Зизјуласове идеологије, су следећа:

1) Теологија брака у православној традицији није најбоље утемељена; „погрешно је брак сматрати хришћанском институцијом“;⁴ брак није света тајна⁵; то је „овоземаљско питање⁶“;

1 Детаљније видети о овоме у нашем делу *Личност и природа*.

2 Religions 2016, 89. Аутор додаје да се он у овом раду „служи теологијом Јована Зизјуласа“.

3 Исто, 2.

4 Исто, 2.

5 Исто, 3-4.

6 Исто, 4.

2) Брак као друштвена институција има безличну димензију, а породице и брачни парови, као ћелије друштва, одликују се егоизмом⁷;

3) Брак нема личну димензију због своје тесне повезаности са сексуалношћу и размножавањем; брак, са једне стране, зависи од нагона и биолошке потребе и сведочи о вези човека са природом и са њеним безличним токовима⁸; са друге стране, брак је блиско повезан са грехом, као последицом прародитељског греха и носиоцем последица тога греха; његов основни грех је у томе што „он рађањем одржава природу“⁹ (коју сама Зизјуласова идеологија сматра лошом); рађање је само израз „егоизма у двоје“, чији је циљ да сваку јединку представи као некога ко чини тај пар а која жели саму себе да одржи¹⁰; „због тога је пожељно да се мишљење Цркве раздвоји од паганске егзалтације плодности и рађања“¹¹, јер је њен циљ да се оно што је биолошко превазиђе оним што је црквено¹².

4) Брак је повезан са човековом палом природом и у будућем веку више неће постојати, што показује његову релативност и несавршеност¹³. Манусакис чак назива брак „светом тајном греха“¹⁴.

После тога аутор вреднује везе (али не и бракове) између особа истог пола сматрајући их, због пређашњих разлога, узвишенијим од веза између мушкарца и жене. По његовом мишљењу, „Црква је са историјског становишта давала предност једном броју заједница у којима би суживот двеју или више особа (без обзира на пол или сексуалну опредељеност) могао имати своје место. Брак је био само једна од тих заједница. [...] Ови бракови су били кратки, трајавши онолико времена колико су околности дозвољавале, или дуже. Нама је данас тешко да их тачно разврстамо, јер су наше категорије превасходно одређене браком“¹⁵. Аутор у ове везе укључује монашке заједнице и, на један двосмислен начин (видети наставак његовог излагања) и повезаност између Светог Августина и његове сабраће или Светог Григорија Назијанског и Светог Василија у Понту. У наставку можемо јасно видети да он под тим подразумева да се такође направи места за везе хомосексуалног типа: „Неспособност Цркве по овом питању да раздвоји брак од сексуалности и сексуалност од рађања је и даље њена највећа мана. [...] Осуда сваког вида сексуалног изражавања грешним која из тога произилази а које не води рађању је и даље неоснована. Сексуална жеља је људском роду усађена одгајањем; то је оно поље када ми улазимо у царство слободе према потреби природе – на томе почива разлика између жеље и нагона“¹⁶. Секс је можда грешан само у оној мери када се везује за ропски нагон (а видели смо да је то егоистично) организма да сам себе умножава“¹⁷.

Друго образложење (првенство природе над личношћу и чињеница да се личност, која се поистовећује са слободом, уобличава и потврђује када се изјасни да је независна од природе, чак против ње), које је једно од основних начела Зизјуласове

---

7 Исто, 9.

8 Исто, 7.

9 Исто, 6.

10 Исто, 7-8.

11 Исто, 7.

12 Исто, 9.

13 Исто, 4-5.

14 Исто, 2.

15 Исто, 10-11.

16 Исто, 11.

17 Исто, 11. Аутор овде жели да нагласи да секс у хомосексуалним везама није прожет грехом јер није везан за рађање. Види се сва изопаченост његовог расуђивања.

персоналистичке теорије (а која се такође појављује у Манусакисовом чланку), јасно одговара основном образложењу „родне теорије“ (*gender theory*) према којој сексуална оријентација не мора да буде одређена нити чак дефинисана природом (или секундарно друштвом), већ проистиче из личног избора.

Четврто образложење је представио сам Зизјулас у једном разговору када је изјавио следеће: „Морамо бити поштени: Црква није одана самој себи, а резултат тога је да су званичне Црквене заједнице вођене једним тоталитаристичким гледиштем, доктринарним и морализаторским духом“. На питање „Да ли је у то укључена и православна Црква?“, Зизјулас одговара: „Само у извесним случајевима и обично под утицајем Запада“. Водитељ разговора наставља: „Сумњичавост [Зизјуласова] према западном утицају на православље није претерана. Када покренем питање хомосексуалности, он тврди да је Грчка црква традиционално послушна и да се уздржава од тога да о овим питањима донесе свој суд, али да она сада постаје морално чистија, због западног утицаја¹⁸“.

Са Зизјуласове стране не наилазимо ни на какве додирне тачке у јавном изјашњавању у корист хомосексуалности¹⁹, али у самом делу наилазимо на многа посредна образложења на која се заговорници истополних веза позивају, као Манусакис у наведеном чланку, или као Дејвид Игл у свом чланку «Pneumatological Ecclesiology and Same-sex Marriage: A Non-essentialist Approach Using the Work of Eugene Rogers and John Zizioulas²⁰».

Претходна поглавља нашега рада су већ критиковала главна начела на којима почивају обесмишљавање брака и оправдавање истополних веза на која недвосмислено или прећутно наилазимо у претходно наведеним Зизјуласовим чланцима и чланцима његових следбеника (посебно, примат личности над природом, при чему је личност превише вреднована а природа потцењена, на уштрб склада који су Свети Оци увек знали да сачувају; неразликовање – па дакле, пометња – праисконске и греховне природе, итд.).

Подсетимо се овде да је брак чврсто утемељен у цркви. Њему је Бог дао смисао када је стварао човека и жену (1 Мој 2, 18-24), а Христос благословио на свадби у Кани Галилејској (Јн 2, 1-11). Потом га је истицао и Свети апостол Павле (1 Кор 7, 2 ; 1 Тим 3, 12 ; Тит 1, 6) поистоветивши га са светом тајном сједињења Христа и Цркве (Еф 5, 22-32). Брак је у Цркви веома рано добио статус свете тајне (супротно од онога што тврде неки модернистички²¹ православни аутори)²². Свети Григорије Ниски и Свети Максим Исповедник записали су да се последице прародитељског греха преносе приликом зачећа сексуалним путем, али због тога нису критиковали рађање (које је дато човечанству од Бога, након што се на овоме свету смрт појавила као неминовно средство за продужење врсте). Свети Оци су увек истицали вредност брака за разлику од секти (гностици, енкратити, присцилијанисти, месалијанци, евхити, катари, богумили, клисти, итд.²³) које су га вековима потцењивале или одбацивале. Поновљеној тврдњи Манусакиса да брак није добро²⁴, можемо сучелити трактат Светог Августина „Брак и добро²⁵“ и многе друге написе или омилије Светих Отаца који бране овај

---

18 Hobson 2007, 7.

19 По ономе што њему блиски кажу „он се приватно веома слободно изјашњавао о томе“.

20 Conrad Grebel Review 2010, 43-68.

21 Као Јован Мајендорф и А. Шмеман.

22 Larchet 2014, 331-363.

23 Clément d'Alexandrie, 1098 – 1166.

24 Исто, 2.

25 Augustin, 373-396.

трактат представљајући га као добро²⁶. Рађање у браку је такође вредновано. Свети Павле од тога прави пут спасења (1 Тим 2, 15), а Свети Јован Златоусти поистовећује породицу са „малом црквом“. Супротно од Манусакаиса који брачну заједницу своди на себично задовољавање биолошких нагона, Свети Оци у брачном и породичном животу у хришћанству виде пут духовног живота који је једнак квалитету монашког живота, виде пут самопожртвовања који такав живот захтева, виде пут рађања духовне љубави коју он подстиче, као и пут заједничког напретка ка „божанском циљу“ који он представља.

Са друге стране, Православна црква тумачи хомосексуалност²⁷ на основу старозаветних проповеди²⁸, на основу посланица Светога апостола Павла²⁹, Светих Отаца из различитих периода³⁰ и читавог канонског предања³¹. Црква на то гледа као на противприродни³² (физички и/или психо-афективни) начин сједињавања, другим речима, као на изопаченост, духовну³³ болест и сексуалну страст која се преноси путем намере, мисли, маштања, жеље, осећања и дела који представљају грехове³⁴. Свети Јован Златоусти у томе види разуданост коју посредством ђавола уноси природа како

---

26 Jean Chrysostome, I, II, III. Grégoire de Nazianze, *Poèmes*, II, 1542-1550.

27 Веза мушкарца са мушкарцем, жене са женом (или лезбејство), одраслог човека са дететом или младим човеком (или педерастичка), веза мушкарца или жене са дететом или преадолесцентом (или педофилија).

28 1 Мој 19, 7; 3 Мој 18, 22; 20, 13; Књига о судијама 19, 22-24.

29 Рим 1, 18-32: „Јер се открива гњев Божији с неба на сваку безбожност и неправду људи који држе истину у неправди [...]; зато их предаде Бог у срамне страсти. Јер и жене њихове претворише природно употребљавање у противприродно; а исто тако и мушкарци оставивши природно употребљавање жена, распалише се жељом својом један на другог, мушкарци са мушкарцима чинећи срам, примајући на себе одговарајућу плату за своју заблуду“ и даље; 1 Кор 6, 9-10; 1 Тим 1, 8-11; Јуда 7.

30 *Lettre à Barnabé*, XIX, 4; *Didachè*, II, 1-2, SC 248, 48; *Didascalie des apôtres*, I; *Constitutions apostoliques*, VI, 11, 8, SC 329, 326; Clément d'Alexandrie, 76 – 78; 88 – 89; 176; 172 – 176; 50 – 52; 170; Tertullien, 162; Cyrien de Carthage, 9; Eusèbe de Césarée, 10; Arnobe de Sicca, 6 – 7; Athanase d'Alexandrie, 282; Basile de Césarée, 62; Ambroise de Milan, 52; Jean Chrysostome, 7; Augustin, 30; Jean Cassien, 198-200; Grégoire le Grand, 23; Syméon le Nouveau Théologien, 1017 – 1019.

31 Basile de Césarée, Canon 62; Canon; Grégoire de Nysse, Canon 4.

32 То је већ присутно код Светог Павла који, у својој посланици Римљанима, „природној употреби“ супротставља „односе против природе“ (Рим 1, 26-27). Видети: *Constitutions apostoliques*, 326; Clément d'Alexandrie, 172; Tertullien, 162; Eusèbe de Césarée, 10; Grégoire de Nysse, Canon 4; Jean Chrysostome, 4; Augustin, 15. Подсетимо на то да, супротно зизуласовској идеологији, Свети Оци, који праве разлику између прародитељске и греховне природе, сматрају да оно што је „против природе“ (прародитељске) није личном потребом које би се требало ослободити, већ моралним правилом које је поставио Створитељ а које је погодно следити; оно што је „против природе“ супротно томе одговара злу (све страсти „су противприродне“). То је део структуре и основног речника аскетског Предања православне Цркве (видети Иринеја Лионског, Атанасија Александријског, Евагрија Понтијког, Исаију Скитског, Василија Кесаријског, Григорија Ниског, Максима Исповедника, Исака Сирина, Доротеја Гаског, Исихија Јерусалимског, Јована Дамаскина, Симеона Новог Богослова, Никиту Ститата, итд.)

33 Jean Chrysostome, 2.

34 Исто као што је брачна превара већ у самој жељи (уп. Мт 5, 28) намера и жеља, па дакле и тим пре осећања у довољној мери представљају грех у хомосексуалности. „Помисли“ претходе физичким делима (тј. намерама, жељама – Свети Павле остаје при овој чињеници: „А исто тако и мушкарци оставивши природно употребљавање жена, распалише се жељом својом један на другог“ [Рим 1, 27] – маштарије, тежње, осећања...) који производе из страсти (уп. Рим 1, 26; Jean Chrysostome, 1 – 3; Syméon le Nouveau Théologien, 104 – 112) која је постављена нешто пре.

би пореметила прародитељски поредак установљен од Бога и на крају га уништила³⁵. Свети Оци и црквени канони сматрају грех хомосексуалности једним од најтежих грехова, а Климент Александријски³⁶ га чак, као смртни грех, налази међу десет божијих заповести. Други га поистовећују са браколомством и блудом³⁷, а неки чак и са убиством³⁸. Свети Оци немају довољно моћних речи за његову квалификацију³⁹ и сматрају да хомосексуалци заслужују тешке казне на овом и на оном свету⁴⁰. Зизјуласова тврдња да је „грчка Црква традиционално блага и да се уздржава од доношења судова по тим питањима“, није потпуно проверена (он се вероватно позива на неке чланове грчког свештенства којима је лични интерес да се покажу благима по том питању.)⁴¹

Потпуно је јасно и очигледно да Зизјулас и његови следбеници још једном доводе у питање оно што проповеда Црква и оно што је у потпуном складу са начелима и тумачењима Светих Отаца, а истичу и вреднују она начела која су преузета из савремене филозофије и неморалних ултралибералних друштава.

Библиографија

Chrysostome, Saint-Jean (2009): *Homélie sur l'épître aux Éphésiens, XX. Homélie sur le mariage*. Paris: Gibert.

D'Alexandrie, Clément (1830): *Stromates*. Paris: CLE.

Eagle, David (2010): *Pneumatological Ecclesiology and Same-sex Marriage: A Non-essentialist Approach Using the Work of Eugene Rogers and John Zizioulas*. Waterloo: Conrad Grebel University College, str. 43 – 68.

---

35. Видети Jean Chrysostome, 4: „О, ви који расусте све, који се вежете са мушкарцима који вам жене замењују“ [...], баш то је ђаволово дело, све помешати, и усталасати, нападати по одређеном редоследу још од почетка свега, ви, који мењате законе које је сам Бог унео у природу“, *Syméon le Nouveau Théologien*, 104 – 112.

36. *Protrepétique*, 176; *Le Pédagogue*, 170.

37. *Lettre à Barnabé*, 4; *Didachè*, 148. Ова реч има шире значење, али посебно дефинише односе са проституткама.

38. *Didachè*, 148; Basile de Césarée, Canon 7.

39. Злочин (*Constitutions apostoliques*, 326; Eusèbe de Césarée, 10; Jean Chrysostome, 4; Augustin, 15), убиство (Jean Chrysostome, 2) безбожност (*Constitutions apostoliques*, 326), наказност (Tertullien, 162).

40. Погодно је забележити да, док већина Светих Отаца подсећају на вечне муке у паклу (уп. Basile de Césarée, 3), и позивајући се често на казну коју су претрпели житељи Содоме (1 Мој 19, 4-24), Свети Јован Златоусти истиче да хомосексуалност прате муке које су у природи ствари да се она сама рађа из чињенице коју побија природа и у то уноси разуданост (видети *Homélie sur l'épître aux Romains*, IV, 1 и 3). Она је утемељена на тврдњи Светог Павла, који проповеда: „А исто тако и мушкарци оставивши природно употребљавање жена, распалише се жељом својом један на другога, мушкарци са мушкарцима чинећи срам, примајући на себи одговарајућу плату за своју заблуду.“ (Рим 1, 27). Те муке делимично представљају психичке патње и психичка nelaгодност које, уопштено гледано, осећају хомосексуалци. Њихова потреба да буду признати од стране друштвених институција долази једним делом из покушаја да ублаже ту психичку nelaгодност.

41. Уп. Archimandrite Sarantis (Sarantou) 2013, 10: „На несрећу у оквиру наше Свете грчке Православне Цркве постоји једна организована група свештеника хомосексуалаца. [...] Са разним софизмима који се односе на Свете Каноне и лицемерним и привидно побожним оправдањима, они покушавају да осавремене Цркву [по овом питању]“.

Hobson, Thomas (2007): *An Eye for the Other*. The Tablet. London: The International Catholic News Weekly.

Jovanović, Miloš (2013): *Silence or Condemnation : the Orthodox Church on Homosexuality in Serbia*. Družboslovne rasprave, vol. 73, br. 29, str. 79 – 95.

Larchet, Jean-Claude (2011): *Personne et nature*. Paris : CERF.

Larchet, Jean-Claude (2014): *La vie sacramentelle*. Paris : CERF.

Manoussakis, John Panteleimon (2016): *Marriage and Sexuality in the Light of the Eschaton: A Dialogue between Orthodox and Reformed Theology*. Basel: MDPI AG.

Jean-Claude Larchet

**LA DÉVALORISATION DU MARIAGE ET LA JUSTIFICATION DE
L'HOMOSEXUALITÉ : UNE CONSÉQUENCE LOGIQUE DE L'IDÉOLOGIE DU
METROPOLITE JEAN ZIZIOULAS**

L'homosexualité se banalise de plus en plus aux États-Unis, y compris dans les milieux orthodoxes. Dans un article récent, l'un des principaux disciples du métropolite Jean Zizioulas aux États-Unis, l'archimandrite Panteleïmon Manoussakis, a développé des positions contre le mariage et en faveur de l'homosexualité. Zizioulas lui-même dans plusieurs circonstances a manifesté une grande tolérance vis-à-vis-de l'homosexualité.

Cet article montre tout d'abord qu'il est dans la logique du système personnaliste de Zizioulas de dévaloriser le mariage et de justifier l'homosexualité. Il montre ensuite que cette justification de l'homosexualité est en contradiction avec les enseignements des Pères, les canons ecclésiastiques et toute la Tradition de l'Église orthodoxe.

